

Beden Eğitimi ve Spora Katılımda Aile Faktörü

•Prof.Dr. Özbay GÜVEN*

•Araş.Gör. Erman ÖNCÜ**

Özet

Bu çalışmanın amacı; beden eğitimi ve spora katılımda aile faktörünün önemi ve ailelerin çocukların beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımına yönelik düşüncelerini literatüre dayalı olarak değerlendirmektir. Çocukların beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımı, büyük ölçüde anne-babalarının konuya olan bakış açısıyla ilgilidir. Ailelerin bu konudaki yaklaşımı, çocuklarının bu aktivitelere katılıp katılmamaları noktasında neredeyse en belirleyici unsurdur. Bazı aileler, beden eğitimi ve sporun çocuk gelişimi ve sosyalleşme süreci üzerindeki olumlu etkisinin bilincinde olup çocuklarının bu aktivitelere katılımını desteklerken çoğu aile ise; çocuklarının bu faaliyetlere katılımına sıcak bakmamaktadır. Toplumumuzda genel bir kanı haline gelen sporun akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği fikri ve sakatlanmalara neden olduğu düşüncesi, ailelerin çocuklarının beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımına yönelik olumsuz tutum sergilemesinde başlıca etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde aileler eskiye göre spora daha olumlu yaklaşmakta ve çocuklarını spora yönlendirmektedir. Halen spor aktivitelerinin çocuğun derslerdeki başarısını engellediğini düşünen aileler bulunmakla birlikte çok sayıda aile de belli bir ücret ödemeyi göze alarak çocuklarını sporla ilgili kurslara kayıt ettirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, spor, aile.

Abstract

Family Factor in Physical Education and Sports

The objective of this study is to reveal the importance of parental factor in physical training and sports participation and to analyze the point of view of parents about participation of their children into physical training and sports activities based on the literature on this subject. Participation of children into physical training and sports activities is highly related to the point of view of their parents on this issue. The attitude of the parents towards this issue is almost the most decisive element in whether or not their children would participate into such activities. Some parents are aware of the positive effect of physical training and sports on child's development and socialization process and support their children's participation into such activities whereas most parents do not welcome their children's participation into such activities. The idea which is very common in the society that sports have a negative effect on scholar success and cause injuries is the leading factor that leads parents to display a negative attitude towards participation of their children in physical training and sports activities. Today parents' approach to the sports is much more positive than it used to be in the past, and they encourage their children to do sports. Although there are still parents who think that sports activities impede the scholar success of their children, there are many parents who pay an amount of money to recruit their children to the sports-related courses.

Keywords: Physical education, sports, family.

*Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara.

**Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Ankara.

Giriş

Bir çocuğun sosyalleşmesini sağlayan araçlar; başta ailesi olmak üzere, komşuları, oyun arkadaşları, okul arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıdır(38). Kişilerin beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılmaları üzerinde en kuvvetli etki gösteren faktörler ise; aile, birincil gruplar, referans grupları, meslekleri, gelirleri, yaşları, cinsiyetleri ve serbest zaman faaliyetlerine imkan verecek ortamın varlığı şeklinde sıralanmaktadır(42). Ailelerin beden eğitimi ve sporla ilgili olması, çocuğun bu aktivitelere katılımında hatta fiziksel aktivitelerin toplumun çoğunluğunca yapılmasında da olumlu bir etkidir(40).

Çocukların beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımı, büyük ölçüde anne-babalarının konuya olan bakış açısıyla ilgilidir. Ailelerin bu konudaki yaklaşımı, çocuklarının bu aktivitelere katılıp katılmamaları noktasında neredeyse en belirleyici unsurdur. Bazı aileler, beden eğitimi ve sporun çocuk gelişimi ve sosyalleşme süreci üzerindeki olumlu etkisinin bilincinde olup çocuklarının bu aktivitelere katılımını desteklerken çoğu aile ise; çocuklarının bu faaliyetlere katılımına sıcak bakmamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde beden eğitimi ve spor aktiviteleri, sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak kabul edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, bu düşüncede olan yetişkinler, oyunlu aktiviteler düzenlemekte, beceriyi geliştirmeyi ve ödül alma başarısının önemini vurgulayan beden eğitimi ve spor programlarına katılması için çocuklarını teşvik etmektedirler(9).

Bu çalışmada; beden eğitimi ve spora katılımda aile faktörünün önemi ve çocukların beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımına yönelik düşünceleri literatür taraması ile ortaya konulmuştur.

Beden Eğitimi ve Spor

Beden eğitimi; oyun, cimnastik ve spor gibi eğitici bütün bedensel etkinlikleri içeren genel bir kavram olup, "bedensel etkinlikler içinde ve bedensel etkinlikler aracılığı ile eğitim" şeklinde tanımlanabilir(29). Spor ise, beden eğitimi etkinlikleri altında insanların tek başına ya da toplu olarak fiziksel, psikolojik ve düşünsel yeteneklerini, önceden saptanmış bir düzen ve belli kurallar içinde geliştirip ortaya koymaya yönelik eylemlerinin tümüne denir(37). Günümüzde beden eğitimi ve spor aktiviteleri; sağlık, serbest zamanları değerlendirme, performans, kendine güven/özgüven, kişiler arası ilişkiler ve aktif yaşam tarzı alışkanlıklarının kazandırılması amaçlı yapılmaktadır(31). İnsanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek ve iradesini güçlü kılmak beden eğitiminin temel amaçları arasında yer aldığı gibi aynı zamanda sosyal ve ekonomik kalkınmanın da temel unsurları arasında yer almaktadır. Beden eğitimi ve spor, iradeyi güçlendirerek, insanın kendine güven duymasını sağlayarak kişiliğin oluşmasını kolaylaştırır. Bireyin keşfedilmemiş özelliklerinin ortaya çıkmasına ve yaratıcı yönünü harekete geçirmesine imkan sağlar(16).

Baumgatner ve Jackson (1987), beden eğitiminin, temel amaçlarını şu şekilde sıralamıştır(4):

- Organik gelişimin, bu amaç kuvvet, güç, dayanıklılık ve kalp, dolaşım sistemi dayanıklılığı gibi, fiziksel uygunluk öğelerini içerir.
- Sinir-adale uyumu gelişimi; koordinasyon motor performans, sportif beceri ve diğer hareket aktivitelerini içerir.
- Kişisel sosyal gelişim; olumlu davranışları, liderliği ve demokratik davranışları içerir.
- Zihinsel gelişim; bu amaç bilgileri, stratejileri ve anlama kabiliyetini içerir.

Beden eğitimi ve spor ortamı içinde birey kendi kabiliyeti ve başkalarının kabiliyetini tanımayı, eşit koşullarda yarışmayı, yenilgiyi kabullenerek başkalarını takdir edebilmeyi, kazandığı zaman

mütevazı olabilmeyi, başkalarına yardım etmeyi, doğayla ve zamanla yarışarak zamanını ve emeğini en uygun şekilde kullanmayı öğrenir. Bu anlamda beden eğitimi ve spor, insanı çok yönlü olarak hayata hazırlamayı amaçlayan modern eğitim sisteminin de önemli bir aracıdır(40).

Aile

Aile, tüm toplumda bütün diğer kurumların, işleyebilmeleri için katkısına muhtaç oldukları bir müessesedir(14). Çünkü, ailenin görevlerinden en önemlisi insan türünü üretmek ve devam ettirmektir. Aynı zamanda, aile başka kurumların da kaynağıdır. Günümüzde başka toplumsal kurumlar tarafından üstlenilen bir takım hizmetler-örneğin; ekonomik etkinlikler, toplumsal denetim, eğitim, eğlence ve dinlenme- önce aile içinde gelişmektedir. Ailenin bir toplumsal kurum olarak gelişmesi, kendine yeterli bir örgüt olmaktan çıkıp yavaş yavaş genişleyen toplum içinde özel görevleri olan bir birim haline gelmesiyle olmuştur. Ailenin temel bir kurum olmasının bir başka nedeni de sosyalleşmede çok önemli bir role sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanın sosyal/kültürel bir varlık olmasını sağlayan bu süreç, önce ailede başlamakta sonra diğer kurumların da yardımıyla gelişmektedir(39).

Tutum Oluşumunda Ailenin Önemi

Çoğu tutumların kökeni çocukluk dönemine dayanmakta ve genelde doğrudan deneyim, pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme yoluyla edinilmektedirler(27). Birçok araştırma da, anne-babaların tutumları ile çocukların tutumları arasında yüksek bir korelasyon olduğunu göstermektedir(34). Çocuklar anne-babalarıyla birlikte çok zaman harcarlar ve bir süre sonra, onları etkileme yönünde bilinçli bir çabaları olmasa bile yalnızca onları taklit ederek, onların inandıklarına inanmaya başlarlar(18). Çocuk doğumdan itibaren okul dönemine kadar öncelikle aile üyeleriyle ilişki içerisinde. Her şeyi onları taklit ederek öğrenir.

Konuşma şekli, yemek yeme alışkanlığı, uyku düzeni, okuma isteğinden, müzik, sinema ve spora ilgi duymaya kadar tüm ihtiyaç ve ilgileri aile içerisinde taklit yoluyla şekillenir. Bu nedenle anne ve babasını kitap okurken gören çocuk kitap okumaya yatkın olacak, dişlerini fırçaladığını gördüğünde diş fırçalama alışkanlığını kazanacak, beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katıldığını gördüğünde de aktif olarak spora katılacaktır(40).

Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerine Katılımda Aile

Bireylerin beden eğitimi ve spor dünyasını görmesini sağlayan ilk birim ailedir. Ailenin sosyalleşme üzerindeki bu etkisi, çocuğun beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılıp katılmayacağını ve katılıyorsa da ne şekilde katılacağını belirlemektedir(29).

Çocukların bedensel aktivitelere katılmalarında ve bedensel aktivitelerin çocuklar için cazip hale gelmesinde anne-babaların çok büyük ve hayati bir etkisi vardır(41). Çocukların bedensel aktivitelere katılıma yönlendirilmesi uzun yıllardan beri araştırmacılara konu olmuştur(3,7,36). Konuyla ilgili ilk araştırmalardan birisi Orlick (1974) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı spora katılımı ilişkili çevresel faktörleri incelemiş, çocukların ailelerinden bir rol modeli olarak olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca küçük yaşta spora başlayan erkek çocukların anne-babalarının ya spor yapan ya da sporla ilgili kişiler olduklarını bulmuştur(36). Aynı zamanda ailelerin bazı tutumları da çocukların bedensel aktivitelere katılımını engelleyebilmektedir. Güneydoğu Amerika'da minik tenisçiler ve anne-babaları üzerinde yapılan bir araştırma; anne-babaların sportif oyunlarda kazanma üzerine odaklanması ve çocuklarına karşı utandırıcı davranışlar sergilemesinin, hem erkek ve hem de kız çocuklarının bedensel aktivitelere katılımını olumsuz yönde etkilediği sonucunu ortaya çıkarmıştır(11).

Çocukların (5-9 yaş) beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımı üzerinde ailenin etkisini belirlemek amacıyla 2001 yılında Hong Kong Üniversitesi Spor Bölümü tarafından yapılan bir araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Çocukların %57'sinden fazlası aile üyeleriyle, %14'ü karşılıklı olarak arkadaşlarıyla, %20'si sınıf arkadaşlarıyla ve %5'i de kendi başlarına sportif aktiviteler içinde bulunmaktadır. Aile üyeleriyle birlikte spor yapan çocukların da %42'si anne-babalarıyla, %11'i kardeşleriyle ve %4'ü diğer akrabalarıyla birlikte spor yapmaktadırlar(17). Elit genç sporcuların, spora katılımları üzerinde ailelerinin etkisini belirlemek amacıyla İngiltere'de yapılan bir başka araştırmada da; yüzücülerin %70'i, cimnastikçilerin %42'si ve tenisçilerin de %57'si oranında bu sporlara başlamalarında ailelerinin etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır(5). İstanbul İli'nde 14-16 yaş grubu genç basketbolcular üzerinde yapılan bir çalışmada, sporcuların basketbol oynamaya teşvik edilmesinde ailenin, %46 oranında önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir(13). 15 değişik spor branşında 451 sporcu üzerinde yapılan bir başka araştırmada da; ilgili spor branşına teşvik eden unsurlara ilişkin görüşlerin sıralanmasında aile (anne-baba ve kardeşler) ilk sırada yer almaktadır(44).

• Akademik Kaygılar

Toplumumuzda genel bir kanı haline gelen sporun akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği fikri ve sakatlanmalara neden olduğu düşüncesi, ailelerin çocuklarının beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımına yönelik olumsuz tutum sergilemesinde başlıca etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sporun akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediğine dair çok net bulgular olmamakla birlikte aksine pek çok araştırmada (10,15,30,43) beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımın akademik başarı üzerinde olumlu etkileri bulunduğu yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Ancak

gerekli bilinçlendirmenin yapılmaması ve eğitim sisteminin akademik ve spor yaşamının birlikte yürütülmesine yeteri kadar müsait olmaması, ailelerde bu yönde olumsuz fikirler oluşmasına neden olmaktadır.

Okul ve sporun birlikte, sağlıklı bir şekilde yürütülebileceğinin en güzel örneği; dünyanın en kaliteli basketbol ligi NBA'in uygulamalarıdır. NBA'de oynamak için üniversitede okuyor olmak ya da üniversite mezunu olmak ve bir alt lig olan NCC (Üniversitelerarası Basketbol Ligi)'de oynamış olma şartları aranmaktadır.

• Serbest Zaman İmkanları

Son yıllarda ülkemizde uygulanan eğitim politikaları sonucu, ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin serbest zaman imkanları oldukça kısıtlanmıştır. Üniversitelere giriş sınavından sonra liselere giriş sınavının da uygulamaya konulmasıyla birlikte 'dershane' kavramı eğitim sistemimizin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özellikle ilköğretim sekizinci sınıf ve lise üçüncü sınıftaki öğrencilerin sosyal etkinliklere ayıracak zamanları hemen hemen hiç kalmamıştır. Lise son sınıfta beden eğitimi dersinin seçmeli iki saat, ilköğretim son sınıfta da zorunlu bir saat ve seçmeli iki saat olması nedeniyle beden eğitimi ders saatlerinin de amaca hizmet edecek şekilde yeterli olmadığı görülmektedir.

Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Birliği (NASPE) tarafından 2000 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerinin anne-babalar üzerinde yapılan bir araştırmada; araştırmaya katılan anne-babaların %81'i, çocuklarının beden eğitimi aktivitelerine her gün katılmalarını istediklerini, %41'inin ise çocuklarının bu aktivitelere her gün katıldığını belirtmişlerdir(26).

• Eğitim Sistemi

Ayrıca Türkiye'de sınavlara girecek öğrencilere zaman yaratmak amacıyla ailelerin ve oku! yöne-

timlerinin, beden eğitimi dersiyle yakından ilgili bazı çabalarını da göz ardı etmemek gerekir. Ailelerin çocuklarına beden eğitimi derslerine katılmamaları için sağlık raporu almaları ve beden eğitimi ders saatlerinin sınavlara hazırlık amacıyla başka derslerle doldurulması bu çabaların başında gelmektedir.

Üniversite ve liselere giriş sınavlarının beden eğitimi ve spor etkinliklerine yönelik bir başka olumsuz etkisi de; sınavlara girecek öğrencilerin okul takımlarında yer almak istememesidir. Beden eğitimi öğretmenleri okul takımlarını oluştururken bu yönde oldukça problem yaşadıklarını, öğrenciler isteseler bile ailelerinin buna müsaade etmediğini, okul yönetimlerinin de bu durum karşısında kayıtsız kaldığını belirtmişlerdir(6). Genelde eğitim seviyesi yüksek olup Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin anne-babaları bile, beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin çocuklarının derslerini olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesiyle çocuklarının okul takımlarına girmesini istememektedirler(21).

ABD'de yapılan bir araştırmada anne-babaların %96,9'u, okullar arası spor aktivitelerine katılımın çocukları için yararlı olduğunu yine aynı çalışmada anne-babaların %56,3'ü de, okullar arası spor aktivitelerine katılım süresince çocuklarının akademik başarı durumlarının daha iyi olduğunu belirtmişlerdir(23).

• Sakatlık Kaygısı

Beden eğitimi ve spor aktiviteleri; yaralanma, hastalanma ve sakatlanma riski de taşıyan aktivitelerdir. Bu nedenle, bazı aileler çocuklarının bu aktiviteler katılıma müsaade etmemekte müsaade edenler de bu konuda ciddi şekilde kaygı duymaktadırlar. Beden eğitimi ve spor etkinliklerinde meydana gelen yaralanma, hastalanma ve sakatlanmaların nedenleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

- Çocukların, beden eğitimi ve spor aktiviteleri için uygun malzeme donanımına sahip olmaması.
- Öğretmen ve/veya antrenörlerin spor sakat-

lıkları konusunda yeterli bilgi donanımına sahip olmaması.

- Beden eğitimi ders ve/veya antrenman programlarının, çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmadan düzenlenmesi.
- Çocukların beden eğitimi ve spor aktivitelerinde başıboş bırakılması.
- Beden eğitimi ders saatlerinin ders programlarına gelişigüzel yerleştirilmesi.
- Spor salonlarının sayıca ve işlevsel açıdan yeterli olmaması.
- Açık beden eğitimi ve spor alanlarının özelliklerle zemin açısından aktivitelere uygun olmaması.
- Çocukların spor sakatlıklarıyla ilgili öğretmen ve/veya antrenörler tarafından teorik olarak bilgilendirilmemesi.

• Cinsiyet

Türk Toplumunda erkeklerin sportif etkinliklere katılmalarına bayanlara kıyasla daha sıcak bakılmıştır. Kız çocukları sportif faaliyetlerde, fiziksel özellikleri ve geleneksel sebeplerden dolayı hep ikinci planda kalmışlardır. Bu da aktif bayan sporcu sayısının düşmesine ve geleceğin anneleri olacak kişilerin beden eğitimi ve spor konusunda eğitilmelerinin engellenmesine sebep olmaktadır(24). Bir toplum içinde kadının spora katılımı, kadının o toplum içerisindeki genel statüsünün bir yansımasıdır(40). Her konuda olduğu gibi, sporda da cinsiyet üstünlükleri söz konusudur. Spor dallarında, farklı yüzde performans düzeyleri ile bir dominant taraf mevcuttur. Ancak gelişim düzeyleri farklı toplumlarda bu konuya olan bakış açısı değişmekte, endüstrileşmiş ülkelerde kadınların spora katılım oranı fazla iken gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran düşüktür. Çünkü bu toplumlarda kadın, hala dışı cinsin yalnızca doğurganlık için yaratıldığı, ter yerine parfüm kokması, aktif yaşam yerine pasif yaşamı seçmesi düşünülmektedir. Spora katıldığında ise, kadının tenis, yüzme, paten gibi artistik ve estetik branşları seçmesi

önerilmektedir(1). Kadın hareketleriyle birlikte belirli ölçüde sosyal değişim sağlanmasına rağmen hala yarışma sporlarına katılımda, çalışma ve serbest zamanları değerlendirmede sporun yer alışı bakımından kadın ve erkekler arasında büyük farklılıklar vardır. Ancak belli bir sosyo-ekonomik ve kültürel seviyeye sahip aileler, kız çocuklarının spor yapması için çaba sarfetmekte ya da kendisi geçmişte spor yapmış anneler kız çocuklarını spor yapmaya teşvik etmektedir. Buna rağmen spora başlayan kız çocuklarının spor yapma süreleri ve düzeyleri yine toplumun yapısına bağlı olarak erkek çocuklara kıyasla daha düşük olmaktadır(40).

Nisan 2006 verilerine göre ülkemizde Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı federasyonlarda aktif olarak spor yapan yaklaşık 214 bin erkek sporcuya karşılık bayan sporcu sayısı yaklaşık 92 bin civarındadır(19). Oysaki 2000 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun %51'ini erkekler %49'unu da bayanlar oluşturmaktadır(12). Avustralya'da 2002 yılında yapılan bir araştırmaya göre beden eğitimi ve spor aktivitelerine erkeklerin %78.7'si, bayanların ise %77'sinin katıldığı tespit edilmiştir(2). Amerika'da yapılan başka bir araştırmada da, 1971 yılında liselerde okuyan 27 kızdan bir kızın sportif aktivitelere katıldığı 2006 yılında ise üç kızdan birinin sportif aktivitelere katıldığı belirtilmiştir(35).

Kadın, anne olarak aile ile toplum arasındaki en sağlam köprüdür. Çocuğun ilgilerinin doğması ve gelişmesinde annenin oldukça önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bu nedenle sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi için öncelikle kadınların spor konusunda eğitilmeleri büyük önem taşımaktadır(25).

• Sosyo-Ekonomik Durum

Ailelerin sosyo-ekonomik durumları da çocukların beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımı üzerinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle çocukların hangi spor dalı ile ilgilenecek-

leri noktasında bu durum en belirleyici unsurlardan birisidir. Örneğin atletizm, futbol gibi spor branşları ailelere ekonomik yönden pek fazla yük getirmeyen tenis, kayak gibi spor dallarında ise durum tersi yöndedir.

Çağlayan ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan bir araştırmada spor yapan çocukların ailelerinin eğitim düzeyinin spor yapmayan çocukların ailelerine oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur(10). Çocukların fiziksel aktiviteye yönelmeleri üzerinde ailelerin etkisini araştırmak amacıyla Brustad (1993) tarafından yapılan bir çalışma; sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerin, çocuklarını fiziksel aktiviteye katılım için daha fazla yönlendirdiklerini göstermiştir(7). Yine Brustad (1996) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da; sosyo-ekonomik seviyesi düşük ailelerin fiziksel aktiviteye yönelik tutumları ile çocuklarını bedensel aktivitelere katılma yöneltmeleri arasında olumsuz yönde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır(8). Yüzücü, cimnastikçi, tenisçi ve futbolcuların spora nasıl başladığı ve yönlendirildiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada ise; ailenin sosyo-ekonomik durumu ile spora başlama ve sportif branş seçimi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır(5).

10-15 yıl öncesine kadar anne-babaların, sporu bir meslek olarak icra etmek isteyen çocuklarına karşı tutumlarının son derece olumsuz olduğu bilinmekteydi. Yine akademik yaşamla spor hayatının bir arada yürütülmesi, aileler tarafından imkansız olarak görülmekteydi. Ancak son yıllarda bazı spor branşlarındaki sporcuların, yüksek derecede maddî kazançlar elde etmeye başlamasıyla birlikte ailelerin çocuklarını spora yönlendirme konusunda daha istekli davranmaya başladıkları gözlenmektedir. Bu durum iyi yönde bir işaret gibi gözükse de bunun asıl nedeni; aileler tarafından beden eğitimi ve sporun çocuk gelişimi açısından öneminin kavranması değil sporculuğun bir meslek olarak ekonomik getiri-

lerinin oldukça fazla olduğunun düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan çocuklarının akademik geleceğinden umutlu olmayan aileler - onların ilgilerini ve kabiliyetlerini gözetmeksizin çocuklarına sporcu olmaları yönünde baskı yapmaktadırlar. Bu durum çocukların kişilik gelişimi üzerinde oldukça olumsuz etkiler yaratmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki günümüzde aileler geçmişe göre spora daha olumlu yaklaşmakta ve çocuklarını spora yönlendirmektedir. Halen spor aktivitelerinin çocuğun derslerdeki başarısını engellediğini düşünen aileler bulunmakla birlikte, çok sayıda aile de belli bir ücret ödemeyi göze alarak çocuklarını sporla ilgili kurslara kayıt ettirmektedir(40).

Ancak bu durum gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında henüz yeterli seviyeye ulaşamadığımız net bir şekilde görülmektedir. Bu sonucun en önemli göstergeleri, ülkemizde düzenli olarak spor yapan birey sayısının ve uluslararası spor organizasyonlarında elde edilen başarıların istenilen seviyelerde olmamasıdır.

Spor alışkanlığının kazandırılmasında ailenin öneminin bilincinde olan ülkeler, eğitim ve beden eğitimi ve spor politikalarını bu yaklaşıma göre şekillendirmişler ve bu yönde araştırmalar yapmışlardır. Ülkemizde ise, beden eğitimi ve sporun aile boyutu üzerine yapılan çalışmaların sayıca çok yetersiz olduğu görülmektedir.

Ailelerin çocuklarının beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımına yönelik olumsuz tutumlarını değiştirmek, amacıyla, öncelikle annelere yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, beden eğitimi ve sporun önemi kavratılmalıdır. Mevcut eğitim ve spor politikaları da yeniden gözden geçirilip eğitim ve sporun entegrasyonu sağlanmalıdır.

Belirli bir yaşa kadar çocuk üzerinde annenin etkisinin daha fazla olduğunu göz önünde bulun-

durarak, sporun toplum geneline yayılması ve büyük çoğunluk tarafından yapılabilecek hale gelmesi için özellikle kadının spora ilgisini arttırmak; aktif olarak sporun içinde yer almasını sağlamak için çaba sarf edilmelidir(40).

Beden eğitimi ve spor aktiviteleri için uygun ve sağlıklı ortamların oluşturulması, öğretmen/ antrenör tarafından gerekli önlemlerin alınması ve çocukların bilinçlendirilmesiyle birlikte yaralanma, hastalanma ve sakatlanma riskleri en aza indirilebilir.

Ailelerin de çocuklarının beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımıyla ilgili olarak üzerlerine düşen çok önemli sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar şöyle sıralanabilir:

- Temel eğitim gibi spor sevgisi de çocuğa aile ortamında verilmelidir. Örneğin, anne-babalar okul yaşından önce çocuklarının elinden tutup onları spor salonlarına, yarışmalara, maçlara götürmelidirler. Çocuklarını önce seyirci olarak spora motive etmeli, spor yapan akran grupları seyrettilererek kendilerinin de sportif çalışmalar yapabileceği konusunda cesaretlendirmelidirler. Çocuk küçük yaşta spora yönlendirilmeli ve spor faaliyetleri okul döneminde de devam ettirilmelidir. Aileler çocuklarını derslerinde başarısız olacağı endişesi ile sportif etkinliklere katılmalarına olumsuz bakacaklarına, onlara günlük hayatlarını iyi organize etmelerini ve zamanlarını israf etmeden faydalı amaçlarda kullanmayı öğretmelidirler. Dolayısıyla dersine, spora, dinlenmeye, eğlenmeye zamanını iyi ayarlayan çocuklar ve gençler hem derslerinde hem de spor faaliyetlerinde başarılı olabileceklerdir. Böylelikle ailelerin spora bakış açıları da daha olumlu olacaktır(24).

- Ailelerin beden eğitimi ve spora karşı olumlu tutumları, nesiller arasında spora olan ilgiyi artırır. Bundan başka ailelerin spor yapıyor ya da geçmişte spora ilgilenmiş olmaları, düzenli olarak spor programlarını seyretmeleri, çocuklarının sporda başarılı olmalarını amaçlamaları, spora

aktif katılım için çocuklarını cesaretlendirmeleri ve sporun aile içinde genel bir konu olması sonucu; çocuklar sporla daha fazla ilgilenebilir ve spor etkinliklerine katılımda bulunabilirler(32).

- Anne-babalar, çocukların beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılmaları açısından bir örnek oluşturacak şekilde spor yapmalı veya kendileri de fiziksel olarak etkinlikte bulunmalıdır. Çocukların spora katılmaları desteklenmeli, ödüllendirilmeli ve ilgi gösterilmelidir(20).

- Aileler, çocuklarına olumlu ve güvenli bir ortam yaratmakla yükümlüdürler. Çünkü çocuklar, çevresinde gelişen olayları yorumlarken ve davranışlarını geliştirirken ailelerinden etkilenirler. Bu yüzden aileler çocuklarından yıldız sporcular olmasını istemeden önce çocuklarının hangi sporu yapabileceği, yarışmaya katılıp katılamayacağı ile ilgili bilgilere sahip olmalıdırlar. Öğretmenler ve antrenörlerle iletişim kurulması bu açıdan çok önemlidir(40).

- Çocuklar, spor uğraşlarını aileleriyle paylaşmak ve onlar tarafından desteklenmek isterler(33). Çocuğun spor faaliyetleri içindeyken ailesini yanında görmesi, aile ile paylaşılan konuların çoğalması aile bağlarını da güçlendirecektir. Bu durumlarda ailelerin yapması gereken, çocuğa destek olması, eleştirmemesi, asıl olarak böyle olumlu bir aktivite içinde yer almasını takdir etmesidir. Aileler de sporu okullar gibi bir eğitim aracı olarak kullanabilir(40).

- Sırf gelenekler tasvip etmiyor diye beden eğitimi ve sporla ilgili mevcut imkanlar, kız çocuklarından esirgenmemeli; kız ve erkek çocuklara eşit şans verilmelidir(22).

- Yeteri derecede spor kültürüne sahip aileler çocuklarını okul öncesi ve okul döneminde spora teşvik etmekle onların birçok normal dışı davranışa yönelmelerini engelleyebilirler(25).

- Gençlik çağı, sigara, içki, uyuşturucular, değişik arkadaş grupları vb. pek çok şeye merak ve eğilimlerin var olduğu bir dönemdir. Eğitim, bu

merak ve eğilimlerin tehlikeli boyutlara dönüşmeden tatmin edilmesi ve atlatılmasının tek yoludur. Eğitim bu amacını gerçekleştirebilmek için çeşitli araçlar kullanır. Spor ise, bu araçlar içerisinde gençlere ulaşabilmenin en kolay ve belki de en etkili olanıdır. Çünkü sportif çalışmalar, gençlere, enerjilerini, onların sağlığına katkıda bulunacak şekilde kullanma olanağı yaratırken kurallara uymayı, birlik, dayanışma, işbirliği ve paylaşma ilkelerini yerleştirerek bireyin topluma uyumunu sağlar. Bu yolla gençler bir yandan başarı için sabır, özveri ve disiplin içinde çalışmanın gerekliliğini, diğer yandan yenilgiyi kabullenmeyi ve kendinden daha iyi olanı takdir edebilmeyi öğrenir. Eşit şartlar içinde aynı kurallarla kendini tanıma ve tanıma deneyimini yaşar. Ayrıca kendine güven, cesaret, macera ve arkadaşlık duygularını tatmin edebileceği güvenilir bir ortamda vakit geçirmiş olur(40).

- Çocuk muhtemelen beden eğitimi öğretmeni ve/veya antrenöründen büyük ölçüde etkilenir. Bu etkiye; çocuğun sportif hareketlerden ne kadar zevk aldığı, yeni beceri ve stratejileri ne kadar öğrendiği, psikolojik, sosyal olarak nasıl geliştiği ve nasıl yarıştığı da dahildir. Eğer beden eğitimi öğretmeni ve/veya antrenör kâbiliyetli, olumlu motivlere sahip, çocuğa yararlı bir deneyim sunabilecek gibi görünüyorsa ona güvenilip desteklenmeli ve karışmadan yardımcı olunmalıdır(22).

KAYNAKLAR

1. Açıkada, C., Ergen, E., **Bilim ve Spor**, Büro Tek Ofset Matbaacılık, Ankara, 1990. s.183.
2. Australian Sports Commission., "Participation in Exercise, Recreation and Sport," 2002, http://www.ausport.gov.au/fulltext/2003/scors/ERAS_S.pdf, 12 Nisan 2006.
3. Babkes, M.L., Weiss, M.R., "Parental Influence on Children's Cognitive and Affective Responses to Competitive Soccer Participation," **Pediatric Exercise Science**, 11, 1999, 44-62.
4. Baumgatner, T.A., Jackson, A.S., **Measurement for Evaluation in Physical Education and Exercise**

- Science**, Third Edicion, Dubuque, Wm.C.Brown,1987.
5. Baxter-Jones, A.D., Maffulli, N. (TOYA Study Group), "Parental Influence on Sport Participation in Elite Young Athletes", **Journal Sports Medicine Physical Fitness**, 2003, Jun;43(2),pp.250-255.
 6. Erman,Öncü, "Beden Eğitimi ve Spora Katılımda Ailenin Rolü Konusunda Beden Eğitimi Öğretmenleriyle Yapılan Görüşme," Mersin, 14 Nisan 2004.
 7. Brustad, R.J., "Who Will Go Out and Play? Parental and Psychological Influences on Children's Attraction to Physical Activity", **Pediatric Exercise Science**, 5, 1993, pp.210-213.
 8. Brustad, R.J., "Parental and Peer Influence on Childeren's Psychological Development Through Sport, In:" Smoll, F.L., Smith, R.E. (Eds): **Children and Youth in Sport: A Biopsychosocial Perspective**, Madison, WI: Brown and Benchmark, 1996, pp.112-124.
 9. Coakley, J., **Social Dimensions of Intensive Training and Participation in Youth Sports, Intensive Participation in Children's Sports**, Cahill, B. R. and Pearl, A. J. , Human Kinetics Publishers, Champaign ,1993, p.77.
 10. Çağlayan, A., Çalık, F., Sivrikaya, K., Kahveci, M., "12-15 Yaş Grubu Spor Yapan Öğrencilerle Spor yapmayan Öğrencilerin Okul Başarıları Yönünden Karşılaştırılması", 10. ICHBER-SD Avrupa Kongresi ve SBD 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 17-20 Kasım 2004.
 11. DeFrancesco, C., Johnson, P., "Athlete and Parent Perception in Junior Tennis", **Journal of Sport Behavior**, 20, 1997, pp.29-36.
 12. DİE., Türkiye İstatistik Yıllığı (2004), http://www.die.gov.tr/yillik/03_Nufus.pdf, 12 Nisan 2006.
 13. Donuk, B., Balcıoğlu, İ., Şenduran, F., Ülker, İ., "İstanbul'da Yaşayan 14-16 Yaş Grubu Genç Basketbol Sporcularının Psikososyal ve Demografik Özellikleri", 10. ICHBER-SD Avrupa Kongresi ve SBD 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 17-20 Kasım 2004.
 14. Dönmezer, S., **Sosyoloji**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984, s.214.
 15. Dwyer, T., Sallis, J. F., Blizzard, L., Lazarus, R., Dean, K., "Relation of Academic Performance to Physical Activity and Fitness in Children", **Pediatric Exercise Science**, 2001, 13,pp.225-238.
 16. Erkal, M., Güven, Ö., Ayan, D., **Sosyolojik Açıdan Spor**, 3. Baskı, Der Yayınları, İstanbul,1998, s.114.
 17. Family Support Affects Kids' Sports Participation, <http://www.china.org.cn/english/SO-e/24505.htm>, 11 Haziran 2005.
 18. Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J. M., **Sosyal Psikoloji**, Çev: Ali Dönmez, İmge Kitabevi, 4.Baskı, Ankara, 2003, s.435.
 19. GSGM.,Federasyonlara Göre Sporcu Sayıları, <http://www.gsgm.gov.tr>, 12 Nisan 2006.
 20. GSGM., Spora Başlama Yaşı, <http://www.gsgm.gov.tr>, 20 Şubat 2006.
 21. Güçlü, A., "Spor Başarıyı Etkiler", **Milliyet Gazetesi**, 9 Mart 2005.
 22. Hanlon,T., **Sport Parent**, Human Kinetics Publishers, Champaign,1994.
 23. Haris, K.W., "Parental Expectations of High School Interscholastic Athletic Activities, Faculty of Virginia Polytechnic Institute", (phD), Virginia,1999, pp.25,30.
 24. Hergüner, G., "Çocuğun Spora Yönelmesinde Ailenin Rolü ve Önemi", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:6, 1991, s.87.
 25. Hergüner, G., "Farklı Liselerdeki Sporcu Öğrencilerin Problem ve Beklentilerinin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması", **Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2001, s.88.
 26. <http://www.pelinks4u.org/naspe/pr032200.htm>, 6 Haziran 2005.
 27. Kağıtçıbaşı, Ç., **Yeni İnsan ve İnsanlar**, 10.Baskı, Evrim Yayınevi, İstanbul,1999, s.119.
 28. Küntay, E., "Çocuk ve Gençlerde Davranış Bozukluğunu Düzeltici Önlem Olarak Spor", Ed; Erdemli, A., **Türk-Alman Kültür Dialogunda Spor Ahlâkı ve Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyum Kitabı**, Meya Matbaacılık, İstanbul, 1991, s.155-158.
 29. Larson, C.A., **Curriculum Foundation and Standarts for Physical Education**, Englewood Cliffs, New Jersey, 1970.
 30. Linder, K. J., "Sport Participation and Perceived Academic Performance of School Children and

- Youth", **Pediatric Exercise Science**, 11, 1999,pp.129-144.
31. Lumpkin, A., **Physical Education And Sport: A Contemporary Introduction**, TimesMirror/Mosby College Publishing, Missouri,1990,s.8.
32. McPherson, B.D., Curtis, J.E., Loy J.W., **The Social Significance of Sport**, Human Kinetics Publishers, Champaign, 1986, s.40.
33. Morris, M., **Dont Rush Your Kids**, Human Kinetics Publishers, Champaign, 1978, s.334.
34. Munn, N.L., Fernald, L.D., Fernald, P.S., **Introduction to Psychology**, L. Carmicheal (Ed.), Houghton Mifflin, Boston, 1969, s.610.
35. National Girls & Women In Sports Day, <http://www.northnet.org/stlawrenceaaaw/sport-day.htm>, 12 Nisan 2006.
36. Orlick, T.D.,Sport Participation: A Process of Shaping Behavior, **Human Factors**, 16, 1974, pp.558-561.
37. Özbek, O., "Sporda Etik Dışı Davranış Alanları ve Etik İlkeler", **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Sayı: 4, 1999, s.38.
38. Özgüven, M., **Topium Bilimlerine Giriş**, Ekin Kitabevi, Bursa, 1996, s.43.
39. Özkalp, E., Aile Kurumu, (Ed): Zıllıoğlu, M.: **Davranış Bilimleri**, A.Ü.A.Ö.F. Yayınları, No: 59, Meteksan, Ankara,1987, s.134.
40. Öztürk, Füsün, **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağırğan Yayımevi, Ankara, 1998, s.61.
41. Perkins, D.F.: **Parents Making Youth Sports A Positive Experience, Report Availabile From Collage of Agricultural Sciences**, Penn State University, 2000, <http://pubs.cas.psu.edu/freepubs/pdfs/ui349.pdf>, 12 Nisan 2006.
42. Seraslan, M.Z., "Spor Talebini Yönlendiren ve Etkiden İç ve Dış Pazarlama Çevresi Faktörlerine İlişkin Araştırma", **Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu 2. Spor Bilimleri Kongresi**, İstanbul, 8-9 Mayıs 1997.
43. Shephard R.J.: "Curricular Physical Activity and Academic Performance", **Pediatric Exercise Science**, 9,1997,pp.113-125.
44. Sunay, H., Saracaloğlu, A.S., "Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri İle Spora Yönelten Unsurlar", **Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi**, AIESEP, Singapur, 4-6 Aralık 1997.